

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a Dr. Szabó Mónika Ügyvédi Iroda által képviselt felperesnek I. rendű és a Bartha és Eperjesi Ügyvédi Iroda által képviselt II. rendű alperesek ellen egyezség érvénytelenségének megállapítása iránt a Somogy Megyei Bíróságon 24.P.20.758/2008. szám alatt folyamatban volt, majd a Pécsi Ítéltábla 2009. január 29-én meghozott Pf.III.20.361/2008/5. számú ítélete ellen a felperes részéről 8. sorszám alatt benyújtott felülvizsgálati kérelem folytán megtartott tárgyaláson meghozta a következő

i t é l e t e t :

A Legfelsőbb Bíróság a Pécsi Ítéltábla Pf.III.20.361/2008/5. számú jogerős ítéletét hatályában fenntartja;

kötelezi a felperest, hogy fizessen meg 15 napon belül a II. rendű alperesnek 300.000 (Háromszázezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget, és az államnak felhívásra 686.100 (Hatszáznyolcvanhatezer-egyszáz) forint le nem rótt felülvizsgálati eljárási illetéket.

Ez ellen az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

I n d o k o l á s :

A 2004. április 19-én elhunyt dr. Sch. Gy. örökhagyónak a felperes és a II. rendű alperes a gyermekei, az I. rendű alperes a házastársa.

Az örökhagyó két írásbeli magánvégrendeletet alkotott.

A T-on 1998. szeptember 16-án kelt végrendeletét sajátkezűleg írta alá és két tanú is aláírásával látta el. Ennek a végrendeletnek az eredeti példánya nem, csupán másolata került elő.

A másik végrendelet T-on 2003. augusztus 31-én kelt, gépirással készült, melyet az örökhagyó aláírt, de arról a tanúk aláírása hiányzik.

Az örökható utáni hagyatékai eljárás első tárgyalásán a felperest ügyvéd képviselte, de személyesen is megjelent. Jogi képviselőjétől megelőzően azt a tájékoztatást kapta, hogy az utóbbi végrendelet érvénytelen, míg a másolatban meglévővel „valószínűleg nem lehet kezdeni semmit”.

Az említett - 2004. szeptember 17-i - tárgyaláson a közjegyző mindkét végrendeletet kihirdette. Tájékoztatta az érdekelteket, hogy az örökható a korábbi végrendelet eredeti példányát feltehetőleg megsemmisítette, ezért készült újabb végintézkedés. A tájékoztatása kiterjedt arra is, hogy a végrendelet érvénytelenségére és hatálytalanságára ki hivatkozhat. Ezen a tárgyaláson a felperes mindkét végrendeletet érvényesnek ismerte el, míg a II. rendű alperes mindkét végrendelet érvénytelenségére hivatkozott.

A felperes és a II. rendű alperes úgy nyilatkoztak, hogy a hagyatékából való részesedést egyezséggel kívánják rendezni, ezért a közjegyző a tárgyalást elhalasztotta.

A felperes 2004. október 18-án a jogi képviselője meghatalmazását visszavonta és a képviselőnek az I. rendű alperes adott meghatalmazást.

A 2004. november 16-i hagyatékai tárgyaláson a felperes személyesen, az I. rendű alperes képviselőjében dr. P. Zs. ügyvéd járt el, a II. rendű alperes nem jelent meg. A felperes bejelentette, hogy a hagyatékhoz tartozó t-i (1023. hrsz-ú) ingatlanra ráépített és tulajdoni igényt kíván érvényesíteni. A közjegyző tájékoztatta a felperest, hogy amennyiben egyezés nem jön létre, a ráépítés miatt a tulajdonjog megállapítása iránt pert kell indítania, és annak jogerős befejezését követően a hagyaték ideiglenes átadására kerülhet sor, majd a végrendelet érvényességének megállapítása iránt kell pert indítania. A jelenlévők akként nyilatkoztak, hogy a perek elkerülése céljából egyezséget kívánnak kötni, ezért a közjegyző a tárgyalást elhalasztotta.

A felperes és az alperesek a 2005. január 14-én megtartott tárgyaláson kijelentették, hogy a ráépítés, házassági vagyontöredék és végrendelet érvényessége megállapítása iránti perek elkerülése céljából osztályos egyezséget kívánnak kötni. Megállapodásukat a közjegyző jegyzőkönyvbe foglalta, majd Kjö.273/2204/19. számú végzésével a hagyatékot az osztályos egyezés alapján adta át.

A felperes 2005. február 8-án a hagyatékai eljárás megismétlése iránti kérelemmel élt. Azt a közjegyző végzésével elutasította, mely végzést a másodfokú bíróság helybenhagyta.

A felperes keresetében a Ptk. 210. § (1) és (2) bekezdése alapján az osztályos egyezés érvénytelenségének megállapítását kérte. Ezt arra alapította, hogy az egyezés megkötésekor a végrendelet

érvényességét illetően tévedésben volt, melyet a II. rendű alperes és a közjegyző okoztak, illetőleg tévedését felismerhették. Hivatkozott arra is, hogy a közjegyző tájékoztatásának hiányában nem volt tudomása a betudás és osztályrabocsátás jogintézményeiről, továbbá a közjegyző eljárása nem volt szabályszerű.

Kérte továbbá annak megállapítását is, hogy a T-on 1998. szeptember 16-án kelt végrendelet érvényes és annak alapján a megjelölt vagyontárgyakat özvegyi jogtól mentesen, végrendeleti öröklés jogcímén kérte a tulajdonába adni. Másodlagosan az osztályrabocsátás szabályainak alkalmazásával örökrészenek a törvényes öröklés rendje szerinti megállapítását és kiadását kérte.

Az I. rendű alperes ellenkérelmet nem terjesztett elő. A II. rendű alperes a kereset elutasítását kérte.

Az elsőfokú bíróság megismételt eljárást követően hozott ítéletében a keresetet elutasította és a felperest a II. rendű alperesnek 900.000 forint perköltség és az államnak 1.432.900 forint le nem rótt eljárási illeték megfizetésére kötelezte.

Az elsőfokú bíróság ítéletében megállapította, hogy a közjegyző szabálytalanul, nem egyidejűleg készült hangfelvételen rögzítette a hagyatéki tárgyalás jegyzőkönyvét, azonban a felperes és a II. rendű alperes egyezően úgy nyilatkozott, hogy a jegyzőkönyvben foglaltak a tárgyaláson ténylegesen elhangzottak. A bíróság ezért a jegyzőkönyvek alapján megállapította, hogy a közjegyző a végrendeleteket kihirdette és a feleket a már említettek szerint tájékoztatta.

Az elsőfokú bíróság megállapította továbbá: Az osztályos egyezség megkötésének célja a perek elkerülése, a jogviszony körüli bizonytalanságok végleges megoldása volt. Bizonytalan körülményben való tévedést pedig a II. rendű alperes nem ismerhetett fel, illetve azt nem okozhatta.

A végrendeletek érvényességét és érvénytelenségét illetően a felperes és a II. rendű alperes álláspontja ellentétes volt, ezért kizárt, hogy az osztályos egyezség megkötésekor közös téves feltevésben voltak. A közjegyző a jogszabály tartalmára nem adott a feleknek téves tájékoztatást. Az osztályrabocsátás és a betudás szabályairól a felperest nem tájékoztatta, az eljárása emiatt azonban nem jogszabálysértő, mert a közjegyző a ténylegesen felmerülő jogi kérdésekben köteles útbaigazítást adni. A Ptk. 210. § (1) és (2) bekezdése alapján az osztályos egyezség érvénytelensége nem volt megállapítható, ezért úgy ítélte meg, hogy a további kereseti kérelmeket érdemben nem kellett vizsgálni.

A felperes fellebbezése alapján a másodfokú bíróság ítéletében az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyta és a felperest a II. rendű alperesnek 300.000 forint perköltség megfizetésére kötelezte.

A jogerős ítélet indokolása szerint az elsőfokú bíróság a tényállást helyesen állapította meg és abból helyes jogi következtetést levonva a jogszabálynak megfelelő érdemi döntésre jutott. A másodfokú bíróság az ítélete indokolásában részletesen kifejtette: a felperesnek az osztályos egyezség érvényességére kiható tévedése nem volt megállapítható.

A jogerős ítélet ellen a felperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet. Elsődlegesen annak hatályon kívül helyezését és - a jogszabálynak megfelelő - keresetével egyező határozat meghozatalát, másodlagosan az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte.

Arra hivatkozott, hogy a jogerős ítélet a Ptk. hivatkozott rendelkezéseit és a hagyatéki eljárásról szóló 6/1958. (VII.4.) IM rendelet (a továbbiakban: He.) rendelkezéseit sérti.

A felülvizsgálati kérelmében kifejtettek szerint az eljáró bíróságok tévesen értelmezték és alkalmazták a He. rendelkezéseit. A felülvizsgálati kérelem részletesen kifejtett indokai szerint a jegyzőkönyvek utólag készültek, ezért tartalmuk is aggályos. Az eljáró közjegyző nem tett eleget a He. 52. § (3) bekezdésében írt kötelezettségeinek, mely szerint jogi kérdésben köteles útbaigazítást adni és gondoskodni arról, hogy az érdekeltek nyilatkozataikat azok jogkövetkezményei ismeretében tegyék meg. Kötelessége a végrendelet érvényessége vagy érvénytelensége körében útbaigazítást adni és e körben a véleménye nem magánvélemény. Amennyiben a felek előtt - a tájékoztatási kötelezettsége terhe mellett - téves tájékoztatást ad, az önmagában is alapot ad a Ptk. 210. § (2) bekezdés szerinti megtámadásra. A jogerős ítélet azért törvénysértő, mert a közjegyzőt terhelő tájékoztatási kötelezettséget - melynek értelmében a közjegyző által tett kijelentések nem véleménynek, hanem tájékoztatásnak minősülnek - nem értékelte.

A felperes kifejtette azt is, hogy ha a tájékoztatás a közjegyző részéről elmarad, az - a tájékoztatási kötelezettség fennállása miatt - ugyanolyan hiányosság, mintha a tájékoztatás téves lenne. Támadta a másodfokú bíróságnak a jogerős ítéletben a betudásra és osztályrabocsátásra vonatkozó tájékoztatás elmaradásával kapcsolatosan kifejtett álláspontját. Szerinte a kihirdetett végrendeletek tartalmára figyelemmel a közjegyző tájékoztatási kötelezettsége e kérdésekben fennállt, azok ismeretében a perben vitássá tett osztályos egyezséget nem kötötte volna meg. A közjegyző mulasztáson alapuló tévedése olyan anyagi igény érvényesítésétől fosztotta meg őt, amely egyezség hiányában érvényesíthető lett volna.

Jogsabálysértőnek tartotta a jogerős ítéletet azért is, mert a bíróság nem értékelte a He. 50. § (1) bekezdésében írtakat: a közjegyzőt terhelő, a tényállás hivatalból való felderítési kötelezettséget; továbbá a He. 36. § (1) bekezdésében írtakat: a közjegyzőnek a végrendelet aggályossága esetén irányadó kötelezettségeit. Az utóbbi körben a közjegyző álláspontja - változatlanul fenntartott okfejtése szerint - nem vélemény, hanem a munkakörében eljáró jogi szakértő téves tájékoztatásának minősül, amely önmagában alapot ad az egyezség megtámadására.

Hivatkozott arra is, hogy a tényállás-megállapítási kötelezettség megsértése felveti a Ptk. 210. § (3) bekezdése alkalmazhatóságát is: az osztályos egyezség megkötésekor tájékoztatás hiányában a betudás szabályairól - amelyek lényeges szabályok - a feleknek nem volt ismerete, és emiatt téves feltevésben került sor az osztályos egyezség megkötésére.

Sérrelmezte azt is, hogy a bíróságok nem foglaltak állást a végrendelet érvényessége iránti keresete tárgyában.

Az I. rendű alperes felülvizsgálati ellenkérelmet nem terjesztett elő.

A II. rendű alperes felülvizsgálati ellenkérelme - tartalma szerint - a jogerős ítélet hatályban tartására és a felperes perköltségben marasztalására irányult.

A felülvizsgálati kérelem nem alapos.

A Legfelsőbb Bíróság mindenen előtt arra utal, hogy a felülvizsgálati kérelemnek mint rendkívüli perorvoslatnak alapja a jogsabálysértés. Olyan jogsabálysértésre azonban nem lehet hivatkozni, amelyet a felperes kereseti kérelme sem tartalmazott (BH 1994/11/633. számú eseti döntés). A jogerős ítélet csak olyan kérdésben támadható felülvizsgálati kérelemmel, amely az első- és másodfokú eljárásnak is tárgya volt (BH 1995/3/163. számú eseti döntés).

Ezért - a felülvizsgálati kérelem érdemi elbírálásának korlátaira figyelemmel - a Legfelsőbb Bíróság a felperes felülvizsgálati kérelmének a Ptk. 210. § (3) bekezdésére és a közjegyzőnek a tényállás feltárásával kapcsolatos kötelezettségeire vonatkozó jogi érvelése érdemi vizsgálatát mellőzte. Nyilvánvaló ugyanis, hogy olyan kérdésben, amely nem volt a megelőző eljárás tárgya és amely kérdésben az eljáró bíróságok nem tárgyaltak és nem döntöttek, jogsabálysértést sem valósíthattak meg (BH 1996/7/372. számú eseti döntés).

A felperes felülvizsgálati kérelemben kifejtett érvelése szerint a hagyatéki eljárásban a jegyzőkönyvezés módja nem felelt meg a jogszabálynak, ezért azok tartalma aggályos.

Az elsőfokú bíróság is megállapította a jegyzőkönyvezés szabálytalanságát. A He. 56. § rendelkezései és a He. 89. §-a értelmében alkalmazandó Pp. 115-118. §-ai szerint azt egyidejűleg vagy egyidejűleg készült hangfelvétel alapján kell készíteni. Az ezzel kapcsolatos aggálya mibenlétére - arra, hogy az ügy érdemi elbírálására kihatással lehet - a felperes a perben nem tett konkrét előadást. Ezért helyes a jogerős ítélet megállapítása: a jegyzőkönyvben foglaltak elhangzását a felperes nem vitatta és nem állított a jogvita eldöntése szempontjából jelentős olyan nyilatkozatot vagy tájékoztatást, amely hiányozna, következésképpen a jegyzőkönyv szabálytalanságának a jogvita elbírálása szempontjából nincs jelentősége.

A felperes hivatkozott arra is, hogy a közjegyző a jogszabályban írt kötelezettsége ellenére nem tett eleget a He. 52. § (3) bekezdése szerinti kötelezettségének, véleménye nem magánvélemény, s az önmagában alapot ad a Ptk. 210. § (2) bekezdése alkalmazására.

A másodfokú bíróság helyesen fejtette ki a jogerős ítéletében azt, hogy a II. rendű alperes a végrendeletet nem ismerte el érvényesnek, ez a körülmény „nem alkalmas a felperes tévedésének okozására”. Egyéb többletmagatartást pedig a felperes nem is állított.

A közjegyző téves tájékoztatása önmagában ugyancsak nem alkalmas a tévedésen - a Ptk. 210. § (1) bekezdésén - alapuló megtámadásra, mert azt a másik félnek kell okozni. Harmadik személy (itt a közjegyző) által okozott tévedés pedig akkor lehet a megtámadás alapja, ha azt a másik fél (az adott esetben a II. rendű alperes) felismerhette. A végrendelet érvényességének megítélése jogi szakértelmet igényel, amellyel a II. rendű alperes nem rendelkezett. Ennek hiányában a II. rendű alperes nem lehetett abban a helyzetben, hogy a közjegyző - felperes által állított - esetleges helytelen tájékoztatását felismerje. A kereset ezért is alaptalan, de azért is, mert a felperes saját jogi képviselőjétől már a hagyatéki eljárás megindulása előtt tájékoztatást kapott a végrendelet érvénytelenségéről.

A Ptk. 210. § (2) bekezdésére alapított keresettel összefüggésben a másodfokú bíróság kifejtette: a felperes a perben nem jelölt meg olyan jogszabályt, amelynek tartalmáról a közjegyző nyilvánvalóan tévesen tájékoztatta. A felperes előadása szerint a közjegyző a 2003. augusztus 31-i végrendelet érvénytelenségéről és az 1998. szeptember 16-i végrendelet hatálytalanságáról adott tájékoztatást. Ez a Ptk. 629. § és 651. §-ában foglaltaknak megfelelt. A korábbi végrendelet érvénytelenségét a közjegyző nem állította. Tájékoztatása kiterjedt arra, hogy az érvényességet perben hozott

ítélet döntheti el és a közjegyző kifejezte kétségét, hogy a felperes pereskedése ebben a vonatkozásban sikeres lehet-e. Az egyébként indokolt és a felperes saját ügyvédje által is jelzett kétségek kifejezésre juttatása nem minősül a jogszabály tartalmára vonatkozó tájékoztatásnak.

A felperes - már ismertetett - álláspontja szerint a közjegyzőt terhelő tájékoztatási és útbaigazítási kötelezettség elmulasztása - mert az jogszabályon alapul - ugyanolyan hiányosság, mintha téves tájékoztatást adott volna. A kihirdetett végrendelet tartalmára figyelemmel a közjegyzőnek fennállt a betudás és osztályrabocsátás jogintézményeiről való tájékoztatási kötelezettsége, annak ismeretében az osztályos egyezséget nem kötötte volna meg. A közjegyző mulasztáson alapuló tévedése ezért - szerinte - olyan anyagi igénye érvényesítésétől fosztotta meg, amely egyezség hiányában érvényesíthető lett volna.

A He. 52. § (3) bekezdése szerint a közjegyző a „felmerülő jogi kérdésekben” köteles útbaigazítást adni. Az örökösársak között a nem vitás peradatok szerint a He.-ben felmerült öröklési vita körében a közjegyző tájékoztatást adott: az érvényesség kérdésében a bíróságnak kell döntenie és a hagyaték ideiglenes hatályú átadásának van helye.

A végrendeletek tartalma nem volt a hagyatéki eljárásban felmerülő jogi kérdés. Helyesen fejtette ki a másodfokú bíróság: a betudás, illetve osztályrabocsátás szabályairól szóló tájékoztatás elmaradására történt hivatkozás azért alaptalan, mert a felperes saját előadásából kitűnően sem közölt a hagyatéki eljárásban olyan tényeket, amely ezen jogintézmények alkalmazását felvethették. A Ptk. 210. § (2) bekezdése szerinti megtámadásra a tájékoztatás elmaradása azért sem ad alapot, mert azt csak a megadott, de téves tájékoztatás alapozhatja meg. Mindezeket egybevetve nem állnak fenn azok, a Ptk. 210. § (2) bekezdése alkalmazásához szükséges és együttes jogszabályi feltételek, melyek szerint a szerződés akkor érvénytelen, ha a munkakörében eljáró jogi szakértő a feleknek együttesen adott, a jogszabály tartalmára vonatkozó nyilvánvalóan téves tájékoztatást és ez a tévedés lényeges volt.

Ezen túlmenően a felperes semmivel sem indokolta, hogy a betudásra és az osztályrabocsátásra vonatkozó jogintézmények ismeretében nem kötött volna osztályos egyezséget.

Azzal, hogy a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét - a tényállást és jogi döntést illetően is - helybenhagyta és jogi indokait csupán kiegészítette, azt juttatta kifejezésre, hogy az elsőfokú ítéletben foglaltakkal egyetértett. Ennek értelmében a másodfokú bíróság elfogadta azt a jogi álláspontot is, hogy az osztályos egyezséggel a felek a vitás és bizonytalan kérdéseket véglegesen rendezték. Ezért a részesedés mértékét illetően - mert

az adott ügyben azok voltak vitás és bizonytalan kérdések - a felperes tévedésre nem hivatkozhat. Ez a jogi álláspont az egységes ítélkezési gyakorlatnak is megfelel (BH 1997/3/222. számú eseti döntés).

Az osztályos egyezség az örökösök között a hagyatéki vagyon tárgyaira vonatkozóan létrejött olyan egyezség, amely alapján az örököstársak részesedés mértékére tekintet nélkül, de a hagyaték megnyíltának időpontja szerint, öröklés jogcímén részesülnek a hagyatékból. Ezért azt úgy kell tekinteni, mintha a hagyatéki vagyont az osztályos egyezség tartalma szerint örökölték volna meg. Az osztályos egyezségnek mint az örököstársak megállapodásának a megtámadhatóságára az általános szabályok az irányadók (BH 1999/2/66. számú eseti döntés). Mindezekre figyelemmel a Ptk. 240. §-ában foglalt - az elsőfokú ítéletben hivatkozott - korlátozás sem teszi lehetővé az osztályos egyezségnek a közjegyző tájékoztatási kötelezettsége kiterjesztő jogértelmezésével való megtámadását.

A jogalap (az osztályos egyezség érvénytelenségének megállapítása) hiányában az eljáró bíróságoknak a felperes további kereseti kérelme tárgyában nem kellett dönten.

A jogerős ítélet hatályon kívül helyezésére és új eljárás elrendelésére ezért sem ok, és sem szükség nincsen. Mindezekből következően a Legfelsőbb Bíróság a jogerős ítéletet, amely a felperes által hivatkozott okból nem jogszabálysértő, a Pp. 275. § (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.

A felperes felülvizsgálati kérelme nem vezetett eredményre, ezért a Pp. 270. § (1) bekezdése alapján alkalmazandó Pp. 78. § (1) bekezdése alapján a Legfelsőbb Bíróság őt kötelezte a II. rendű alperes felülvizsgálati eljárási költsége és a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése alapján az illetékeljegyzési joga folytán le nem rótt felülvizsgálati eljárási illeték megfizetésére.

A Legfelsőbb Bíróság a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 274. § (2) bekezdése alapján tárgyaláson bírálta el.

Az ítélet ellen a Pp. 271. § (1) bekezdés e) pontja szerint nincs helye felülvizsgálatnak.

Budapest, 2010. január 13.

Dr. Orosz Árpád s.k. a tanács elnöke, Dr. Szabó Julia s.k. előadó bíró, Dr. Csentericsné Dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. bíró

K. Gyné

A kiadmány hiteléül:

bírósági tisztviselő